

BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QUVCHILARINI AXLOQI TARBIYALASHDA MILLIY URF-ODATDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI

Boltayeva Nigina Fatullayevna,

Osiyo Xalqaro Universiteti magistri

<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.2.099>

Annotatsiya. Maqola milliy-mintaqaviy va ijtimoiy hayot muhitini hisobga olgan holda o‘quvchilarning ma‘naviy-axloqiy tarbiyasini shuningdek, tarixiy, adabiy, geografik o‘rganish orqali madaniy ongini rivojlantirishga bag‘ishlangan. Bolaning axloqiy sohasini shakllantirishning asosiy sharti bolalarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etish, bolalarning muloqot va munosabatlarini shakllantirishdir. O‘quvchilarni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalashning eng samarali yo‘llaridan biri milliy o‘rf-odat va an‘analarni o‘rganish orqali amalga oshiriladi. Maqolada o‘quvchilarni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy va umuminsoniy madaniy qadriyatlarni idrok etish, anglash, idrok etish, an‘anaviy xalq vositalarini so‘zsiz qayta tiklash zarurligiga alohida urg‘u beradi.

Kalit so‘zlar: texnologiya, ma‘naviy-axloqiy tarbiya, xalq madaniyati, xalq pedagogikasi, milliy an‘analar, axloq kodeksi.

Bolalar o‘zlarini o‘rab turgan hamma narsani sezgir qabul qiladilar va ular juda ko‘p narsaga erishadilar. Odamlarga mehribon bo‘lish uchun avvalambor, boshqalarni tushunishni, hamdardlik ko‘rsatishni, xatolaringizni halol tan olishni, mehnatsevar bo‘lishni, atrofdagi tabiatning go‘zalligidan hayratda qolishni va unga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo‘lishni o‘rganish kerak. Kelajakdagi jamiyatda insonning barcha axloqiy fazilatlarini sanab o‘tish qiyin, lekin asosiysi, bu fazilatlar bugungi kunda qo‘yilishi kerak va biz, kattalar uchun, xotirjamligimiz va bolalarcha hayajon o‘rtasida uyg‘unlikni topishimiz, farzandlarimiz nigohidagi ishonch va o‘zaro tushunish uchqunlari so‘nmasinligi uchun ham muhim.

Odamlarning pedagogik tajribasi yangi tug‘ilgan chaqaloq bilan bog‘liq turli marosimlarda, chaqaloqning birinchi qadamlari, uni oila manfaatlarini bilan tanishtirish, mehmondo‘stlik an‘analari va rus bayramlari, oqsoqollarni hurmat qilish bilan mustahkamlangan - bularning barchasi xalq tajribasi bo‘lib, o‘tmish va hozirgi vaqtni kelajak bilan bog‘laydi.

Bugungi kungacha saqlanib qolgan marosimlar ko‘plab tarixiy sabablarga ko‘ra sezilarli o‘zgarishlarga duch keldi. Ularning butunlay yo‘qolishiga va unutilishiga yo‘l qo‘ymasligimiz kerak. Biz o‘z buyuk madaniyatiga poydevor qo‘ygan xalqning avlodlari, ma‘naviy merosxo‘rlarimiz, uni asrab-avaylashimiz, rivojlantirishimiz, farzandlarimizga yetkazishimiz kerak.

Zamonamizning ko‘plab global muammolari an‘anaviy madaniy me‘yorlar va qadriyatlarni yo‘q qilish bilan bog‘liq. Shu bilan birga, ushbu salbiy hodisalar bilan bir qatorda, milliy madaniyatlarning tiklanishi, an‘analar va odamlar hayotining ma‘naviy asoslarini qayta tiklash jarayonlari bilan ajralib turadi. Bunday vaziyatda ma‘naviy ahamiyatga ega bo‘lgan me‘yor va qadriyatlarga (insoniylik, vatanparvarlik, fuqarolik, taqvodorlik va boshqalar) e‘tiborni qaratish zarur.

O‘quvchilarni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalash har bir ota-ona, o‘qituvchi, ta‘lim muassasasi, jamiyat va butun jamiyat oldida turgan asosiy muammolardan biridir.

Zamonaviy jamiyatida yosh avlodni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalash masalasini hal qilishda salbiy sharoitlar paydo bo‘ldi. Ushbu shartlarning xarakterli xususiyatlari quyidagilar:

- yosh avlod uchun ijobiy hayot yo‘l-yo‘riqlarining yo‘qligi;
- jamiyatdagi axloqiy ahvolning keskin yomonlashishi;
- bolalar va yoshlar bilan madaniy va hordiq chiqarish ishlarining pasayishi;
- yoshlarning jismoniy tayyorgarligining keskin pasayishi;
- bolalarning maqsadli ma‘naviy-axloqiy tarbiyasini bir lahzalik deklarativ va ko‘ngilochar tadbirlar bilan almashtirish va boshqalar.

O‘quvchilarning axloqiy tarbiyasi ularning axloqiy tuyg‘ularini, ongi va xulq-atvorini shakllantirishni maqsadli tashkil etishni o‘z ichiga oladi.

O‘quvchi shaxsining axloqiy rivojlanishida o‘qituvchi va uning uslubiy mahorati katta rol o‘ynaydi. Bu borada o‘qituvchi tomonidan maktabda an‘anaviy progressiv va jamiyat tomonidan tasdiqlangan axloqiy, axloqiy va ma‘naviy fazilatlar va shaxsiy fazilatlariga e‘tibor qaratgan holda o‘ziga xos ta‘lim

dasturlari, darslar va sinfdan tashqari tadbirlarni ishlab chiqish va ulardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. To'g'ridan-to'g'ri e'tiborni ona xalqining, respublikaning, vatanning haqiqiy qadriyatlariga qaratish kerak, chunki bu qadriyatlar o'quvchilarning axloqiy tuyg'ulari, ongi va xatti-harakatlarini optimal shakllantirish uchun juda muhimdir. Shaxsning jamiyatdagi faoliyati uchun zarur bo'lgan axloqiy fazilatlariga: insonparvarlik, halollik va rostgo'ylik, hayo, adolat, do'stlik va birodarlik, mehnatsevarlik, jamoaviylik, mardlik, matonat, mehnatkashlikka sadoqatni shakllantirish deb anglash mumkin.

Insonparvarlik munosabatlarini shakllantirish, shubhasiz, o'quvchilarni axloqiy tarbiyalashning to'liq jarayonini o'z ichiga oladi. Shu munosabat bilan biz quyidagi tadbirlarni amalga oshirishni maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- axloqiy mavzularda suhbatlar va bahslar;
- badiiy adabiyotdagi axloqiy g'oyalarni o'qish, tahlil qilish va tizimlashtirish;
- o'quvchilarning madaniyat va fan arboblari, keksalar, xalq donishmandlari va ma'naviyat peshvolari, shonli pedagogik mehnat faxriylari bilan uchrashuvlari;
- turli vaziyatlarda o'quvchilarning ijobiy va salbiy harakatlarini muhokama qilish va jamoaviy baholash.

Ushbu tadbirlarni o'tkazishda o'qituvchining shakllantiruvchi ta'sirini hisobga olish ham muhimdir.

O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash jarayoni ma'naviy va dunyoviy yo'nalishlarning o'zaro bog'liqligida rejalashtirilishi va qurilishi, sinfdan tashqari mashg'ulotlar esa darsda boshlangan ishning mantiqiy davomi bo'lishi kerak. Ma'naviy tarbiya ma'naviy-axloqiy tarbiyaning tarkibiy qismidir. Shu sababli, o'quv ishining rejalari va mazmunini ishlab chiqishda o'quvchilarning yoshini hisobga olish va bolaning shaxsiyatining rivojlanishi va shakllanishidagi ketma-ketlikni kuzatish muhimdir.

Ma'naviy tarbiyaning ajralmas qismi vatanparvarlik tarbiyasidir. Vatanparvarlik tarbiyasini optimallashtirishga pedagogik jihatdan asosli shakllar ko'proq yordam beradi: sinf soatlari, mustaqillik kuniga bag'ishlangan bayramlar, vatanparvarlikni aniq ochib beradigan adabiy kechalar, «Ma'naviyat va madaniyat kunlari», madaniyat arboblari, olimlar, ta'lim faxriylari, muhim hayotiy tajribaga ega insonlar qahramonlar bilan uchrashuvlar. O'quvchilar keksa va donishmandlardan qimmatli insoniy odob-axloq haqida juda ko'p qiziqarli narsalarni o'rganishlari mumkin.

Ma'lumki, bolalar yaxshi mehnat ko'nikmalarini bobosi va buvisidan o'rgansa, ikkinchisi esa shaxslararo va ijtimoiy munosabatlar bolalarga tabiat sirlarini, o'simlik va hayvonot dunyosini o'rganishga yordam beradi. Buvilar bolalarni xalq she'riyatining kelib chiqishi bilan tanishtiradilar, ularga ona tilini o'rgatadilar. Eng muhimi, ular, uzoq, mashaqqatli hayot yo'li orqali bolalarga mehr-oqibatni o'rgatadi. Keksalarning bolalarga bo'lgan mehribonligi va mehr-muhabbati bolalarni insonparvarlik, sezgirlik va boshqalarga e'tiborli bo'lishga o'rgatadi. O'quvchilarni axloqiy tarbiyalashda, eng avvalo, bolalar o'rtasida insonparvarlik munosabatlarini, ularda axloqiy tuyg'ularni, ong va xulq-atvorni shakllantirish juda muhimdir.

Bolaning jamiyatga va birinchi navbatda, maktab hayotiga muvaffaqiyatli kirishini ta'minlaydigan muhim mexanizm - bu bolaning intellektual va shaxsiy rivojlanishining ma'lum darajasini, shu jumladan maktab ta'limi va tarbiyasiga tayyorgarlikning kommunikativ tarkibiy qismlarini o'z ichiga olgan psixologik tayyorgarlik. Shu munosabat bilan, bolaning axloqiy sohasini shakllantirishning zarur sharti - bu bolalarning birgalikdagi faoliyatini tashkil etish, bolalarning bir-biri bilan muloqoti va munosabatlarini rivojlantirishga ko'maklashish, bunda bola ijtimoiy-tarixiy tajribani o'rganadi. Binobarin, ta'lim jarayonini ma'naviy va dunyoviy yo'nalishlarning o'zaro bog'liqligida rejalashtirish va qurish muhim ahamiyatga ega bo'lib, sinfdan tashqari mashg'ulotlar sinfda boshlangan tarbiya ishining mantiqiy davomiga aylanishi kerak.

O'quvchi shaxsini ma'naviy-axloqiy tarbiyalash shakllaridan biri o'lkashunoslikdir. Tajribali o'qituvchilar o'lkashunoslikdan darsda va darsdan tashqari mashg'ulotlarda tez-tez va samarali foydalanishlari bejiz emas.

Xulq-atvor madaniyati - bu amaliyotda va odamlar ongida mustahkamlangan kundalik hayot va muloqotni tashkil etishning ishlab chiqilgan va tajribadan o'tgan usullari majmuidir. Xulq-atvor madaniyati tabiatdan farq qiladigan narsa, an'analar orqali, ramz, til, to'g'ridan-to'g'ri taqlid va amaliy o'rganish orqali uzatiladi.

Hozirgi vaqtda bolalarni umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash alohida chuqurlik va ahamiyat kasb etmoqda, chunki u shaxs ongini shakllantiradi va ularga yangi ishtirokchilarni tanishtirishga yordam beradi. Xalq an'analariga qiziqish o'tmishdan tarbiyaviy saboq olish zarurati bilan bog'liq. Shuning

uchun ham respublikamizda xalq an'alariga asoslangan xulq-atvor madaniyatini shakllantirish mazmuni va jarayoniga alohida e'tibor qaratilmoqda. Oilada bolalarning xulq-atvor madaniyatini tarbiyalash an'analari qadim zamonlardan beri mavjud. Hayotiy ehtiyojlar, mehnatga, jangovarlikka, axloqiy va irodali mukammal siljishga tayyorgarlik ko'rish zarurati odamlardan o'zlarining hayotiy tajribasini yosh avlodga etkazish, bolalarda madaniy xulq-atvorning zarur ko'nikmalari va odatlarini shakllantirish haqida doimiy g'amxo'rlik qilishni talab qildi. An'analarning ma'nosini o'rganish ular muayyan xalqning tarixan shakllangan madaniyatining bir qismi ekanligini ko'rsatadi. An'analari odamlar o'rtasidagi munosabatlar masalalariga, insonning boshqa shaxsga, jamiyatga, oilaga, odamlarning jamoat va shaxsiy hayotini tashkil etuvchi barcha narsalarga munosabati bilan bog'liq.

An'ana – xalq merosining bebaho boyligi. Ko'p avlodlar uni asrab-avaylab, boyitib, yosh avlodga yetkazmoqda. Bu aloqa uzilsa, avlod o'zini milliy madaniyatdan uzib qo'yadi. O'zbek xalqi bolaning ma'naviy-axloqiy shaxsini shakllantirishda oilaning milliy ta'lim tizimining tarkibiy qismi sifatidagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratgan. Oila a'zolarining xulq-atvori va munosabatlari, ularning ichki madaniyati bolalarda axloqiy ko'nikmalarni shakllantirishga ma'lum pedagogik ta'sir ko'rsatadi. Ya'ni, bunda kattalar, ota-onalar va qarindoshlar xalq tarbiyachisi vazifasini bajaradi, oila tarbiya markaziga aylanadi. O'zbek xalqi azaldan oilani muqaddas maskan deb bilgan va uni qadrlab kelgan. Eng sof va beg'ubor tuyg'ular uchun birinchi hayotiy tushuncha va g'oyalar, avvalo, oila bag'rida shakllanadi [2, 22-b.]. Bu hikmatli so'zlarda o'zbek xalqining oilaga muhabbati, o'lmas urf-odat va an'analari o'z ifodasini topgan. Bolalarning xulq-atvor madaniyatini shakllantirishga ota-onalarning ta'siri juda katta; Bolaning dastlabki taassurotlari ota-onasi bilan bog'liq. Ular xatti-harakatlari va so'zlari bilan bolalarga ta'sir qiladi. Va agar oilada o'zaro tushunish va o'zaro hurmat bo'lmasa, hech qanday yaxshilik kutmang. Ba'zi ota-onalar bolaligidanoq o'z farzandlariga oddiy xushmuomalalik ko'nikmalarini singdirishga harakat qilishadi, chunki bu yosh eng maqbuldir. “Bolani skameykaga sig'dirib o'stirish kerak” deyishlari bejiz emas. Shu bilan birga, xulq-atvor madaniyati va odatda «yaxshi xulq-atvor qoidalari» deb ataladigan narsa bolalarning boshqa bolalar bilan munosabatlarining keng qamrovli va boy sohasi, shu jumladan muloqot madaniyati, ehtiyojlarni qondirish madaniyati va tashqi ko'rinish madaniyati.

Xulq-atvor madaniyati - bu oilaning mikroiqlimi, jamoa, farovonlik, kayfiyat va hatto bolaning sog'lig'iga bog'liq bo'lgan insonning eng muhim ijtimoiy zaruriy va qimmatli sifati. Bola og'zaki (og'zaki) usullar va ota-onalarning shaxsiy namunasi tufayli uyda, ko'chada, oqsoqollar va oiladagi tengdoshlar bilan muloqotda o'zini tutish normalari va qoidalari haqida dastlabki bilimlarni oladi. Kichigi oqsoqolga xizmat qiladi, qo'lini yuragiga qo'yadi, kattalarni «aka» - katta aka yoki «opa» - opa deb chaqiradi. U «xup buladi» (so'zma-so'z - bajariladi) so'zlari bilan buyurtmalarni bajarishga doimo tayyorligini ko'rsatadi va idishdan palovni oxirgi bo'lib oladi.

Yoshlar ko'proq ovqat olishlari uchun oqsoqollar birinchi bo'lib ovqatlanishni boshlaydilar va tugatadilar, chunki yosh tana doimo o'sib boradi va ko'proq ovqatlanishga muhtoj. Kichiki odatda kattasining aytganini qiladi, lekin kattasi kichigi uchun mas'ul bo'lib, unga yomon ish qilishiga yo'l qo'ymaydi. Yoshi kattasiga hamma narsada bo'ysunishi kerak. Bu an'ananing kuchli tomoni shundaki, u o'quvchilarning o'zini o'zi tarbiyalashga undaydi. Barcha bolalarning kundalik xatti-harakatlari qoidalariga ko'ra, ular birinchi navbatda kattalar bilan salomlashishlarini, ularni cheksiz savollar bilan zeriktirmasliklarini, oqsoqollar o'z o'rinlariga o'tirmasdan o'tirmasliklarini, oqsoqollardan oldin uyga kirmasliklarini va aksincha, talab qiladilar. Ular eshikni ochib, oqsoqollar yoki mehmonlar kirguncha ushlab turishlari. Faqat bu qoidalarga rioya qilingan taqdirdagina, bolalar odobli hisoblanardi.

O'zbek oilasining asosiy xususiyati mehmondo'stlikdir. Tashrifga ketayotganda uy egasining bolalari uchun esdalik sovg'alari yoki shirinliklarni olib ketish tavsiya etiladi. Odatda ular faqat erkaklar bilan qo'l silkitadilar. Ayollar va uzoqda o'tirgan odamlar o'ng qo'llarini yurakka qo'yib, boshni ozgina egish bilan salomlashadilar. Qo'l berib ko'rish paytida odamlar an'anaviy ravishda sog'liq, ishdagi va uydagi vaziyatga qiziqishadi. Qishloq joylarda mehmon kelganda, ayollar suhbatiga xalaqit bermaslik uchun, odatda, erkaklar bilan bir dasturxonga o'tirishmaydi. Ayollarning go'zalligiga qoyil qolish va ularga jiddiy e'tibor berish odatiy hol emas. Yashash joyiga kirganda, poyabzal olib tashlanadi. Siz egasi ko'rsatgan joyni olishingiz kerak.

Bundan tashqari, u kirish joyidan qanchalik uzoqda bo'lsa, shunchalik hurmatli. O'rta Osiyo xalqlarida qadim zamonlardan to hozirgi kungacha “yetimni isitmoq, muhtojlarga ulashish” kabi muqaddas an'ana mavjud. O'z qaramog'ida farzandlari bo'lgan (qoidaga ko'ra, o'zbek oilalari ko'p oilalari bilan ajralib

turadi, ayniqsa, qishloqlarda) uyga nafaqat qon, balki e'tiqodi bilan ham o'ziga tegishli bo'lgan odamni olib kirsam, ildizi aynan xalq an'alarida yotib, saxiylik qiladi. Yoki, masalan, nonni hurmat qilish kabi an'ana. Agar o'zbek oilasida bola bir bo'lak non tashlab qo'ysa, kattalar, albatta, ko'tarib, avval lablariga olib kelib, o'pib, so'ng ko'ziga olib, toza joyga qo'yishadi. Odamlar nonni hurmat qilmasa, ko'r bo'ladi, deydilar. Bu an'ana har bir xalqqa xos bo'lgan o'z zaminiga, uning mevasiga, mehnat samarasiga muhabbat tuyg'usini ochib beradi.

Bolalarda urf-odatlar asosida xulq-atvor madaniyatini shakllantirishning ma'lum imkoniyatlari og'zaki xalq ijodiyotida mavjud. Ota-onalar farzandlarini xalq hikmatlari, matal va matallar bilan tarbiyalash ularning hayotiy tajribasini mustahkamlaydi, an'analarga o'zaro hurmat ko'rsatishga turtki bo'ladi. Bir necha avlod matal, matal va matallarni o'rganib, tarbiyalagan bo'lsa, ba'zi matallar ulug' insonlar hayotida shiorga aylangan; Xalq aforizmlari u yoki bu tarbiyaviy g'oyani oddiygina ifodalamaydi, ular yaratiladi, sayqallanadi va go'yo o'ziga xos tarbiyaviy vazifani, xalqning pedagogik intuitsiyasidan kelib chiqqan didaktik maqsadlarni, maqsadga muvofiqlik tamoyilini o'z ichiga oladi. Avvalo, aforizmlar nihoyatda ixcham, ixcham, ixcham, ta'riflovchi, eslab qolish oson va yoshlarga hayotda shior vazifasini o'taydi: "Sabrning oxiri tilla", "Yaxshi so'z asaldan shirin", "Yaxshi so'z asaldan shirin", "Sabrning oxiri – tilla". Farzandli uy – kulgu, betartiblik, bolasiz uy – qamoq", "O'g'il-qiz, peshonangda ko'zlaring nima", "Aql – yillar, ta'lim – bolalikdan". Avitsenna, Beruniy, Jomiy, Xorazmiy, Navoiy, Forobiy, Xayyom kabi buyuk alloma va shoirlarning ilg'or demokratik g'oyalari shakl va mazmun jihatdan xalq donishmandligi g'oyalari bilan hamohangdir.

Shuning uchun ular O'rta Osiyo xalqlari pedagogik madaniyatining shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatdilar, bugungi kungacha o'z dolzarbligini saqlab qoldilar. Bu olimlar insonparvarlik g'oyalarini ifoda etib, yosh avlod qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni shakllantirish, ularni mehnatga muhabbat, kattalarga hurmat, do'stlik va do'stlik, rostgo'ylik va halollik ruhida tarbiyalash zarurligini ta'kidladilar. Atoqli o'zbek o'qituvchilari A.Avloniy va S.Ayniyalar pedagogik faoliyatlarida insonparvarlik, do'stlik, mehnatsevarlikka katta e'tibor berganlar. Ular o'qitish va tarbiya masalasida o'qituvchiga, uning bilimiga, axloqiy va madaniy fazilatlariga alohida e'tibor qaratganlar, ular o'z asarlarida birodarlik, o'zaro yordam, xalqlarning o'zaro hurmatini odamlarning yuksak axloqiy fazilati sifatida ta'kidlaganlar.

Jamiyatimizda azaldan ajoyib xalq odati mavjud: biror kishi yoki oila yordamga muhtoj bo'lsa, hamma yordamga keladi: do'stlar, qarindoshlar, qo'shnilar, tanishlar. Kelajakda bu odam muhtoj bo'lganlarga yordamga keladi. Bu ajoyib odatning nomi hashardir. Uning asosiy tamoyili - o'zaro yordam va o'zaro yordamni «Bir kishi hamma uchun, hamma bir kishi uchun» degan dono maqol bilan ifodalash mumkin. Xashar ixtiyoriy ravishda o'tkaziladi. Uy-joy va madaniy-maishiy inshootlar qurishda hashar usulining qo'llanilishi Markaziy Osiyo mintaqasidagi ko'plab xalqlarning o'zaro yordam ko'rsatishning eng yaxshi an'alarini boyitgan ajoyib hodisadir. Hashar usulida Farhod GESi, Qayroqum GESi, Katta Farg'ona kanali kabi yirik inshootlar, irrigatsiya majmualari va energetika tizimlari yaratildi. 1966 yilgi zilziladan so'ng vayron bo'lgan Toshkent turli xalqlarning do'stligi va hamkorligi tufayli qisqa vaqt ichida vayronalardan tiklandi. Madaniy xulq-atvor normalari va qoidalari asrlar va ming yillar davomida etnik guruh tarbiyasi uchun zarur shart-sharoitlar sifatida ishlab chiqilgan. Xulq-atvorning axloqiy me'yorlari muqaddas «Qur'on» va «Hadis» kitoblarida shakllantirilgan. Ular ma'lum bir shaxs madaniyatining rivojlanish darajasiga u yoki bu ta'sir ko'rsatgan majburiyat, ruxsat, qoralash, taqiqlash kabi axloqiy toifalarni ma'qulladilar yoki qoraladilar. Shu bois odob-axloqni shakllantirishda ta'lim-tarbiya jarayonida muqaddas kitoblardan foydalanish katta ahamiyatga ega.

Demak, hadislar va Qur'on turli targ'ibot va nasihatlar orqali xalq ongini kundalik turmushning huquqiy, axloqiy, siyosiy va boshqa me'yorlari bilan tanishtirishga da'vat etadi. Respublikamiz mustaqillik yillarida oilaga e'tibor va g'amxo'rlik davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Eng muhimi, oilaning jamiyatdagi o'rni mustahkamlanib, mas'uliyati oshdi. Oilani muhim ijtimoiy rolga ega institut sifatida takomillashtirishdan ko'zlangan maqsad mustahkam qonunchilik bazasi yaratildi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 14-bobi to'liq oila-oila munosabatlariga bag'ishlangan. 63, 64, 65 va 66-moddalarda oilaning jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatidagi o'rni, ota-onalarning voyaga yetmagan bolalarni tarbiyalash va boqish majburiyati, voyaga yetganlarning, mehnatga layoqatli bolalarning ota-onalariga g'amxo'rlik qilish majburiyatiga oid qoidalar mustahkamlangan. , onalik va bolalikni davlat tomonidan muhofaza qilish va boshqalar [1, 46-b.]. Farzandlar ta'lim-tarbiyasi, ma'naviyatini yuksaltirish borasida maqsadli va mashaqqatli ishlar olib borilayotgan oilada bola qalbi va ongida mehr va ezgulik, ma'naviyat va ma'rifat nihollari bardavom bo'ladi. Bu esa nafaqat oila, balki

butun jamiyat taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, bolalar uchun qo'shimcha ta'lim muassasasi sharoitida xalq an'analaridan foydalanish asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarini ma'naviy-axloqiy tarbiyalash, agar dasturda quyidagilar aks ettirilgan bo'lsa, samarali bo'ladi:

- xalq madaniyatining ichki mohiyati muammolarini tushunishni ta'minlaydigan marosim kalendar bayramlarida qatnashish paytida kichik maktab o'quvchisining tabiatga munosabati;

- milliy madaniyatni targ'ib qiluvchi bolalarni tarbiyalash; har bir xalqning ma'naviy asosi farzandlarimiz uchun o'z-o'zini axloqiy tarbiyalash manbai bo'lgan har bir madaniyat sohasida o'z tushunchalarini, axloqiy tajribasini ifodalashga yordam beradigan an'anaviy urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi tili, kundalik buyumlari, bolalar san'ati va hunarmandchiligi kabilar.

Shunday qilib, olib borilgan tadqiqotlar uning maqsad va vazifalariga erishilganligi va ilgari surilgan farazning tasdiqlanganligini ko'rsatadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — T.: O'zbekiston. 1992. - 46-bet
2. Karimov I. A. O'zbekiston kelajagi buyuk davlat. — T.: O'zbekiston. 1992. - B.22. 3. Ayniy S. Xotiralar. — M.- L.: 1960. - 64–65-betlar.
4. Gurova R. G., Bogdanova O. S. Talabalar xulq-atvori madaniyati. - M.: Uchpedgiz. 1957. - B. 13.
5. Kon I. S. Etika lug'ati. - M.: Siyosiy adabiyot. 1981. - B.144.
6. Xasanov T.X. Kichik maktab o'quvchilari intizomi va xulq-atvor madaniyatini tarbiyalashning nazariy va uslubiy asoslari. — T.: Muxlis. 1980. P.4.